WWW.AL-SHIA.ORG

د اصحابو عدالت

علامه عسکری

بسم الله الرَحْمنِ الرَحِيْمْ

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلي اللهُ عَلَيه وَاَلِه وَسَلَمْ فِيْ حَقِ شُهَداء اُحُدْ: "هَوُلاء اَشهَدُ عَلَيهم" فقالَ ابوبکر(رض): اَلَسْنَا يَارَسول اللهَ اِخوَانُهُمْ، اَسْلمْنا کما اَسْلَمُوا و جاهَدْنا کَمَا جَاهَدُوا؟!

فقالَ رسول الله (صَلي اللهُ عَلَيهِ وَاَلِهِ وَسَلَمْ): "بلى، وَ لکِنْلا اَدْرِيْمَا تَحْدثُونَ بَعْدي!"

رسول الله مبارک د احد د شهيدانو په هکله وفرمايل: "د دې ډلې د برحقه کيدا ګواهي ورکوم" ابوبکر(رض) وويل: اې د خداې رسوله! ولې مونږ د هغوي ورونه نه يوو، د هغوي په څېر مو اسلام راوړ او د هغوي په شان مو جهاد وکړ؟ پيغمبر(ص) وفرمايل:"ولې نه، خو نه پوهيږم له ما وروسته به کوم بدعتونه کوئ.[1]

1 . موطا مالک، کتاب جهاد، دوهم ټوک، **462**مخ،**32** حديث.

موضوګانې چې لولو

په دواړو مکتبونو کې د صحابي تعریف

1. د خلفاؤ په مکتب کې د صحابي تعریف
2. د اهل بیتو په مکتب کې د صحابي تعریف
3. د خلفاؤ په مکتب کې د صحابي د پیژندنې ضابطه
4. پر دې ضابطې اشکال

په دواړو مکتبونو کې د اصحابو عدالت

1. د صحابه ؤ د عدالت په باب د خلفاؤ د مکتب لیدتوګه
2. د اصحابو د عدالت په باره کې د اهل بیتو د مکتب نظر
3. د مؤمن او منافق د پیژندنې ضابطه

په دوارو مکتبونو کې د صحابي تعریف

د خلفاؤ په مکتب کې د صحابي تعریف:

ابن حجر د خپل کتاب "الاصابه" په سریزې کې د صحابي په تعریف کې وايي:

صحابي هغه څوک دی چې پیغمبر(ص) یې لیدلی، پر هغه یې ایمان راوړی او مسلمان مړ شوی وي، که له پیغمبر(ص) سره د هغه ملګرتیا او لیدنه لږه وي یا ډیره، له پیغمبر(ص) یې روایت کړی وي یا نه، له پیغمبر(ص) سره غزا ته تللی وي یا نه، دغه ټول وګړي زمونږ له تعریف سره سم: چې پیغمبر(ص) یې لیدلی، ځائیږي، ان تر دې که چیرې یوازې یو ځل یې پیغمبر(ص) لیدلی او ورسره یې ناسته هم نه وي کړې،

او یا یې د نابینایي له کبله هغه مبارک پخپلو سترګو نه وي لیدلی.[1]

هغه د خپل کتاب په یوې بلې برخې کې وايي: "هغه ضابطه چې پرې په پوهیدا سره د ګڼ شمېر کسانو صحابي کیدا معلومیږي:

1. هغوي (خلیفه ګانو) په سوبو کې یوازې اصحاب په قومنداني ګمارل.
2. په لسم هجري کال کې، په مکې او طایف کې هیڅوک نه وو خو دا چې اسلام یې راوړ او له پیغمبر(ص) سره یې په حجة الوداع کې شتون درلودۀ.
3. د اوس او خزرج د دوو قبیلو ټولو وګړیو د پیغمبر(ص) د دورې تر پایې پورې اسلام راوړ یعنې مسلمانان شول.
4. د پیغمبر(ص) له رحلته وروسته هم په هغوي کې هیڅوک کافر نه شول.[2]

---

1. الاصابه، لومړی ټوک، **10** مخ
2. الاصابه، لومړی ټوک، **16** مخ.

زه دا وایم که چیرې یو شیرتند زمونږ د کتاب "یو سل او پنځوس جعلي صحابیان" برخې وجاجوي، د اصحابو په هکله د خلفاؤ د مکتب د تسامح او غفلت پر ژورتیا او د حدیث په علم د هغه په تاوان پوپیږي.

د اهلبیتو(ع) په مکتب کې د صحابي تعریف

د صاحب جمع صحابه د ملګري او ناسته پاسته کوونکي په معنا ده او صحابي یعنې د پیغمبر(ص) له اصحابو هغه یو کس چې د هغه مبارک ملګری او روسره یې ناسته پاسته کړی وي او لکه څنګه چې ښکاره ده، یوازې د هغه چا په باب رښتیا ده چې له هغه مبارک سره یې زیاته ملګربیا او ناسته پاسته کړې وي، ځکه چې مصاحبت د اوږد مهاله ملګرتیا تقاضا کوي.[1]

بله خبره دا چې، کله مصاحبت او ملګرتیا د دوو تنو تر مینځ وي، ناچاره باید د صاحب لفظ او د هغه جمع صحابه په کلام کې له یو بل نوم سره ورزیات شي (مضاف او مضافٌ الیه) لکه څنګه چې په قران کریم

1. مراجعه دې وشي لسان العرب او مفردات راغب، ماده "صحب"

کې داسې راغلي "يَا صَاحِبَيِ السجْنِ"[1] يعنې اې زما دوو ملګرو بنديانو، او "اَصْحَابُ مُوسَي"[2]
د پيغمبر(ص) په زمانې کې هم ويل کيدل: "صَاحِبُ الرَسُوْلْ اللّٰه" او "اَصْحَابُ رَسُولُ اللّٰه" يعنې صاحب او اصحاب يې له رسول اللّٰه سره ورزياتول.
لکه څنګه چې ويل کيدل "اَصْحَابُ بَيْتِ الشَجَرَةْ" او "اَصْحَابُ صُفَهْ" يعنې ټول يې په اضافې او د بل په نسبت راوړل، او په هغه وخت کې د صاحب او اصحاب لفظ په يوازې سر او د مضاف اليه له راوړلو پرته، د پيغمبر(ص) د اصحابو نوم نه ؤ خو د خلفاؤ د مکتب مسلمانانو ورو ورو د خداي د رسول اصحاب، اصحاب او صحابي ونومول. نو دا تسميه او نوماول، د متشرعه اصطلاح او د مسلمانانود نومولو ډول دی.
دا د صحابي په تعريف کې د دوو مکتبونو ليدتوګه وه.

1 . سورة يوسف 29 ايت.
2 . سورة شعراء 61 ايت.

ì د خلفاؤ په مکتب کې د صحابي د پيژنګلو ضابطه

پردې سربيره چې ومو ويل، هغه کسان چې د خلفاؤ په مکتب کې يې د صحابو معرفي او حال تشريح کړی دی، د هغوي د پيژنګلوۍ لپاره يې ضابطه هم ښودلې ده، لکه څنګه چې ابن حجر په الاصابه کې وايي:[1]

د هغو ناپيژندل شويو خبرو په شمول چې د صحابي په تعريف او پيژندګلوۍ کې له مخکښانو (حديث) تر مونږه رسيدلي. که څه هم پر هغه څه نص نيشته، يو روايت دی چې ابن ابي شيبه په خپل تصنيف کې له نه رد شوي لارې نقل کړی چې هغوي (خلفاؤ) په سوبو يعنې فتوحاتو کې يوازې اصحابو ته قومنداني ورکوله.

نامروده لاره چې ورته اشاره شوي، هغه روايت دی چې طبري او ابن عساکر پخپلو سندونو سره له سيف،

1 . الاصابه، لومړی ټوک ديارلسم مخ.

ابو عثمان، خالد او عباده څخه نقل کړی دی، په هغه روایت کې وايي:

"قوماندانان به تل اصحاب وو، خو کله چې به د مقام مناسب سړی په هغوي کې نه موندل کيدل نو بل چا ته به يې دا مقام ورکول کيدهٔ."[1]

په يو بل روايت کې طبري د سيف له قوله وايي:

"عمر خليفه تر هغه وخته چې په اصحابو کې يې مناسب وګړی او د جنګ وړ کس موندهٔ، هغه ته به يې د قوماندانۍ له ورکولو ډډه نه کوله، او که چېرې يې داسې وګړی نه موندلی نو قوماندانې به يې "تابعين باحسان" ته سپارله او د راويانو په پرګنې کې هيڅ يوهٔ د مشرۍ او قوماندانۍ تمه نه کوله."[2]

1 . تاريخ طبري، لومړی ټوک، **2151**مخ، د اروپا چاپ.

2 . تارخ طبري، لومړی ټوک، **2457** او **2458** مخونه.

ì د صحابي د پيژنګلو پر ضابطې اشكال

د استناد وړ د دواړو روايتونو مرجع، سيف بن عمر دی چې د حديث پوهانو له نظره د حديث په جعل كولو تورن او زندقه دی.[1]

سيف دغه ضابطه له ابو عثمانه روايتوي، او ابوعثمان چې له خالد او عباده څخه د سيف په روايتونو كې نقل كړی او سيف پخپل خيال هغه يزيد بن اسيد غساني نومولی، دا هغه نوم چې سيف پخپله د حديث په راويانو كې جوړ كړی دی.[2]

د دغو راويانو له روايتونو چې ورتېر شو (هر څوك چې وو او هر څه چې وو) د هغو محتوا هم له تاريخي واقعيت سره سمون نه خوي، ځكه چې د "اغاني" خاوند روايت كړی او وايي:

1 . مراجعه وكړئ: عبدالله بن سبا ، لومړی ټوك، د سيف د ژوند حال.

2 . مراجعه وكړئ: رواة المختلقون كتاب ته، (چې خطي نسخه ده) عبدالله بن سبا ، لوړی ټوك **117**مخ، د بيروت چاپ**1403**هـ

"امرؤالقیس شاعر د عمر ه لاس مسلمان شو او عمر هغه وړاندې تر دې چې حتي یو رکعت لمونځ وکړي، په ولایت او قومندانۍ وګماده".

د دغه خبر تشریح په ورپسې روایت کې له "عوف بن خارجه مري" څخه راغلې چې وایي: "په خداي قسم، زه د عمر بن خطاب د خلافت په وخت کې له هغه سره ووم چې ومې لیدل چې کږې پښې یو سړی په لږو ویښتو سره د خلکو د سر د پاسه ګامونه اخیستل څو د عمر(رض) مخامخ ودریدۀ او هغه ته یې د خلافت مبارکي وویله عمر ترې وپوښتل: "ته څوک یې؟" وې ویل: "زه نصراني یم، زه امرؤالقیس بن عدي کلبي یم" عمر هغه وپیژنده او ورته یې وویل: څه غواړې؟ وې ویل: اسلام، عمر هغه ته اسلام وړاندې کړ او هغه قبول کړ. بیا یې نیزه وغوښتله او په شام کې د قضاعه[1] پر مسلمانانو د قومندانۍ بیرغ یې وروتاړۀ

1 . قضاعه، سترې قبیلې دي چې منجمله د حیدان، بهراء، بلي او جهینه قبیلې دي چې د هغوي مفصل حال د ابن حزم د انسابو په جمهره، **440** او **460** مخونو کښې راغلی دی، د هغوي تاټوبی

او دغه شیخ د ستنیدا په وخت بیرغ په خپل سر رپولی ؤ".[1]

همدغه راز د علقمه بن علاثه کلبي له مرتدیدا څخه وروسته د څو قومندایندا کیسه ده لکه څنګه چې په "غاني" او "صابه" کې د هغه د حال په شرح کې راغلې ده.

علقمه د پیغمبر(ص) په وخت مسلمان شو او د خداي د رسول صحبت یې درکړ، بیا د ابوبکر(رض) په زمانه کې مرتد شو، ابوبکر(رض) خالد هغه ته ولیږۀ او هغه وژړیدۀ، ویلي شوي دي هغه بیا ستوي شو او مسلمان شو. دا داستان په اصابه کې داسې راغلی:[2]

په شحر بیا په نجران او وریسې په شام کې وو، د زیاتو معلوماتو لپاره د عربو قبائلو معجم ماده قضاعه ته رجوع وکړئ **3**ټوک، **957**مخ.

1 . اغاني، **14** ټوک **157**مخ، چاپ ساسي، په لنډه توګه د انساب العرب په جمهره، **284** مخ موندلی شئ.

2 . الاصابه دویم ټوک، **496-498**مخ، اغاني **15**ټوک **56**مخ، چاپ ساسي.

هغه د عمر په زمانې کې شراب وڅښل او عمر هغه ته سزا ورکړه، مرتد شو او روم ته لاړ، د روم باچا یې درناوی وکړ او ورته یې وویل: ته د عامر بن طفیل د اکازوی یې؟ هغه غوسه شو او وې ویل: زه له عامره[1] پرته نشم پیژندلی نو ستون شو او مسلمان شو.

په اغاني او اصابه کې راغلي دي: دا اغاني عبارت دی:

"کله چې علقمه (له اسلامه په مرتدیدا پسې) مدینې ته ستون شو، د شپې په تیارې کې له عمر بن خطاب سره مخاخ شو، څنګه چې عمر، خالد ته ورته وو او خالد د هغه دوست ؤ، ګومان یې وکړ چې هغه خالد دی، نو سلام یې ورته وکړ او ورته یې وویل: عمر ته له قومندانې لېرې کړې؟ عمر وویل: هو، همداسې ده، علقمه وویل: په خدای قسم! ستا لیري کول یوازې د بخل او حسد له کبله وه، عمر وویل:

---

1 . د علقمه او عامر تر مینځ زړه بدی پیښې شوی چې د خبر خاوندانو هغه روایت کړی او په اغاني کې د پنځلسم ټوک په 50مخ موجود دی، له دی امله علقمه نه خوښوله د ې په خاطر چې د عامر د ترۀ زوی دی، (عامر چې له هغه یې کرکه درلوده).

زمونږ سره د مرستې په باب ذه خيال لرې؟ هغه وويل: خداي ته پناه! عمر(رض) پر مونږ د اوريدلو او اطاعت حق لري او مونږ د هغه پر خلاف هيڅ کار نه کوو.

سبا سهار کله چې عمر(رض) خلکو ته د ورتګ اجازه ورکړه، خالد او علقمه هم ورغلل، علقمه د خالد په څنګ کې کښيناسته، عمر علقمه ته مخ کړ او وې ويل: ووايه علقمه! هغه ته وې چې هغه خبرې دې خالد ته کړي؟

علقمه خالد ته مخ کړ او ورته يې وويل: اې! ايا څه چې مې درته ويلي هغه دې اشوا کړي دي؟ خالد وويل: افسوس پرتا! په خداي قسم زۀ تر دې مخکښې له تا سره مخامخ شوی نه يم، زه ګومان کوم هغه دې ليدلی دی، علقمه وويل: په خداي قسم، هماغه مې ليدلی.

بيا د عمر په لور پام وکړ او وې ويل: اې د مومنانو اميره! له نيکۍ پرته دې څه نه دي اوريدلي. عمر

وویل: هو، همداسې ده، ایا غواړې د حوران[1] واکمن دې کړم، علقمه وویل: هو، همر هغه ته د حوران واکمني ورکړه اوهم هلته وو چې مړ شو، په اصابه کې زیاته شوې ده: عمر وویل: که له ما وروسته راتلونکو کسانو زما په باره کې ستا په شان نظر درلود نو په ما به له اخوا دیخوا کسانو ډیر ګران وو.

هغه څه چې مو نقل کړل تاریخي حقیقت دی خو د خلفاؤ د مکتب عالمانو، هغه څه چې روایت کړي دي، استناد کړی او له خپلو روایتونو یې د خداي د رسول د اصحابو د پیژندګلوی ضابطه معلومه کړې ده، او په همدې خاطر یې په زندقه تورن سیف بن عمر په شان جعلي وګړي، د پیغمبر(ص) په اصحابو کې شمیرلي دي.

د سیف جعلي اصحاب مونږ په خپل کتاب "یو نیم سل جعلي صحابه" او همدغه راز د هغه روایتونه، جاجولي او څیړنه مو پرې کړې ده.

1 . حوران د دمشق په خوا کې یوه پراخه سیمه ده چې پریمانه کلي او کروندې لري، معجم البلدان، دوهم ټوک، **358**مخ

د صحابي په تعريف کې د دوو مکتبونو د ليدتوګو په جاج پسې اوس په وړاړو مکتبونو کې د اصحابو په عدالت غور کوو.

په دوارو مکتبونو کې د اصحابو عدالت

ì د اصحابو د عدالت په باب د خلفاؤ د مکتب لیدتوګه

د خلفاؤ مکتب ټول اصحاب عادل ګڼي او د دیني علمونو په ترلاسه کولو کې هغوي ټولو ته مراجعه کوي. د جرح او تعدیل مخکښ، ابوحاتم رازي[1] د خپل کتاب په سریزې کې وایي:

"او د خداي د رسول اصحاب، هغوي چې د وحي او کتاب د نازلیدا شاهدان وو، او تفسیر او تاویل یې پیژندلی دی، هغه کسان چې خداي عزوجل، هغوي له خپل پیغمبر(ص) سره د ملګربیا او صحبت لپاره غوره کړي او خپله مرسته، د دین ټینګتیا او د حق ښکاره کول یې ورسپارلي، هغوي یې د

1 . ابو محمد عبدالرحمن بن ابي حاتم رازي (وفات 327 هجري) د "تقدمة المعرفة لكتاب الجرح والتعديل" د کتاب خاوند، په 1371هجري، حیدر اباد چاپ، 7 او 9مخ.

پیغمبر(ص) اصحاب خوښ کړي او زمونږ بزرګان او پیشوایان یې ګرځولي دي او هر څه یې چې سنت کړل او تشریح یې کړل، او هر څه یې چې حکم وکړ او واجب یا مستحب یې وګرځول او هر څه یې امر او نهي یا منع کړل، ټول یې زده کړل او ویې ساتل او استحکام یې وربخښه، نو په دین کې فقیه شول، او د خداي امر و نهي او د هغه مقصد یې د کتال و تفسیر او تاویل په مشاهدې سره د رسول الله (ص) په شتون کې او له هغه څخه په اخیستلو او استنباط سره وپیژندۀ، خداي عزوجل په دې وسیله هغوي ته شرافت وبخښۀ او د پیشوایۍ په مقام د هغوي په ګرځولو سره یې درناوی وکړ او له هغوي یې شک، دروغ، غلط، ویاړ او عیب لیرې کړل او هغوي یې د امت فریاد اوریدوونکي ونومول او پخپل محکم کتاب کې یې وفرمایل: وَ کَذَلِکَ جَعَلْنَاکُمْ اُمةً وَسَطاً لِتَکُونُ شُهَدَاَءَ عَلَي النَاسِ... او په دې ډول مو تاسو مِینځنی امت وګرځولئ چې پر خلکو ګواه اوسئ[1].

---

1 . سورة بقره، **143** ایت.

او پیغمبر(ص) د پاک خداي د قول "وسطاً" تفسیر په "عدولاً" یعنې منصف (عادل) وکړ، نو هغوي د امت منصفان، د هدایت پیشوایان، د دین حجتونه یعنې دلیلونه او د کتاب او سنت نقلوونکي دي او الله جل شانه پر خپلې لارې د هغوي برلاسې او په دې لاره تګ او د هغوي پیروي محبوبه او بلنه یې وکړه او ویې فرمایل: "وَ یَتَبِعْ غَیْرَ سَبِیْلَ الْمُؤمِنِینْ نُوَلِهِ مَاتَوَلِي...او هر څوک چې له مؤمنانو پرته د لارې پیروي وکړي، هغه په هماغه لارې چې ځې، بوځو"[1]

مونږ په ډیرو روایتونو کې لیدلي دي چې پیغمبر(ص) خپل اصحاب تبلیغ او نورو ته د خپلو خبرو رسولو ته هڅول او هغوي ته یې فرمایل: نَضَرَاللّهُ إمْرَءاً سَمِعَ مَقَالَتِي فَحَفَظَهَا وَ عَاهَا حَتَي یُبَلِغَها غَیْرَه، خداي تعالي دې خوشحاله کړي هغه څوک چې زما

1 . د نساء سورې **115** ایت، د اهلبیتو(ع) مکتب د دغو ټولو مقصود او مراد، مؤمنان اصحاب ګڼي، لکه څنګه چې د ایت تصریح دا دی او انشاء الله توضیح یې وروسته راځي.

خبره واوري او هغه حفظ وساتي ځو نورو ته يې ورسوي".

هغه مبارک پخپلې خطبې کې وفرمايل: بايد تاسو حاضرين زما وينا غايبينو ته ورسوئ او ويې فرمايل: "بَلَغُو عَنَي وَ لَو اَيَةً وَ حَدِثُو عَني وَ لا حَرَجَ، زما له خوا تبليغ کوئ که څه هم يو ايت ولې نه وي او زما حديثونه نورو ته ورسوئ چې پر تاسو کمه ګناه نشته"

له دې وروسته، اصحاب(رض) په پولو، ښارونو او شاوخوا کې تيت پرک شول او په جنګونو، هيوادونو ازادولو، قومندانينو، قضاوت او انصاف بوخت شول، او په هغوي کې هر يوۀ په خپل استوګنځاې کې هغه څه چې له رسول الله مبارک يې اوريدلي وو، خپارۀ کړل او د خداي له رسوله يې د خپلو معلوماتو پر اساس د پوښتنو ځوابونو او فتواو ته مخه کړه، هغوي د قربت او ښه نيت ځانونه خلکو ته د دندو، حکمونو، سنتونو او د خداي د حلالو او حرامو يادولو ته وقف کړل، تر هغه وخته چې الله جل

شانه هغوي وبلل او روح يې ترې واخيستئ، د خداي رحمت، دضايت او بخښنه پر هغوي ټولو اوسه.

ابن عبدالبر د خپل کتاب "الاستيعاب" په سريزې کې وايي: "د ټولو اصحابو عدالت ثابت دی"[1]

بيا مو هماغه ډول چې د رازي له قوله راوړل، د هغو ايتونو او روايتونو په راوړلو پيل کوي چې د مؤمنانو په حق کې راغلي دي.

ابن اثير د "اسد الغابة" په سريزې کې وايي:

"هغه سنتونه چې د حکمونو تفصيل، د حلالو او حرامو پېژندنه او دين په چارو کې نور داسې، د هغو په چورليز دي، يوازې هغه وخت ثابت دي، چې د اسنادو سړي او د هغو روايان پېژندل شوي وي، او د پيغمبر(ص) پر ټولو اصحابو لومړيتوب لري او که چېرې څوک هغوي ونه پېژني نو د نورو په نسبت

1 . الاستيعاب في اسماء الاصحاب، تاليف حافظ محدث ابو عمر يوسف بن عبدالله بن محمد بن عبدالبر نمري قرطبي مالکي (زيږنکال**363**، فوت**463**) د هغه عبارتونه مو د حاشيه "الاصابه" له نسخې نقل کړي.

هغوي ناپوهي لازياته او انکار يې هم لازيات دی، نو غوره دا ده چې د هغوي حال او نسب ښه وپيژندل شي.

د پيغمبر(ص) اصحاب په دغو ټولو موردونو کې له نورو راويانو سره مشترک دي، خو په جرح او تعديل کې، ځکه چې هغه ټول عادل دي او پر هغوي شک او اشکال منع دی".[1]

ابن حجر د خپل کتاب "الاصابه" د سريزې په دريم څپرکي کې د اصحابو د حال او د هغوي د عدالت په بيان کې وايي: "اهل سنت په دې هکله چې ټول اصحاب عادل دي، د نظر اتفاق لري، او هيڅا په دې باب مخالفت نه دی کړی خو په بدعت کوونکو کې ډيرو لږو" هغه له ابوزرعه څخه روايت کړی چې ويلي يې دي:

"هر کله دا سې څوک ووينئ چې د خداي د رسول يو صحابي دروي او نه يې مني، پوه شئ چې هغه زنديق

1 . "اسدالغابة في معرفة الصحابه" تاليف ابوالحسن عزالدين علي بن محمد عبدالکريم جزري، مشهور په ابن اثير (وفات630هـ) لومړی ټوک 3مخ.

دی، ځکه چې د خداي رسول حق دی، قران کریم حق دی، هر څه یې راوړي حق دي، دا ټول مونږ ته یوازې اصحابو رسولي دي، او دغه ډله زمونږ د ګواهانو په خلاف ورزی او جرح سره د کتاب او سنت په تباهۍ و باطلولو پسې ده، نو د ځانونو خلاف او جرح یې لاغورده ده، هغوي زیدیقان دي".[1]

1 . الاصابه في تميزالصحابه تاليف حافظ شهاب الدين احمد بن علي بن محمد كناني عسقلاني شافعي په ابن حجر مشهور، (زوکړه**773**، وفات**853**هـ) د مصر چاپ، المکتبة التجاریه، **1358**هـ، لومړی ټوک**17-22**مخونه "ابوزرغه" عبدالله بن عبدالکریم بن یزید بن حجریه "تقریب التهذیب" کتاب کې (دوهم ټوک **536**مخ، **1479** نمبر) د هغه په هکله وايي: امام حافظ ثقة، د راویانو په یوولسمې پرګنې کې مشهور دی، په **264**هـ کال کې وفات شو، د صحیحینو خاوندانو، مسلم، ترمزي، نسايي او ابن ماجه، له هغه روایت کړی دی، زهٔ وایم : په دښتونوالي نشو پوهیدلای، چې امام ابوزرعه د خداي د رسول د اصحابو د منافقینو په هکله څه وايي؟

دا د اصحابو د عدالت په هکله د خلفاؤ د مکتب لیدتوګه وه، اوس په دې باب د اهل بیتو لیدتوګه بیانوو.

د اصحابو د عدالت په باره کې د اهلبیتو(ع) مکتب نظریه

د اهلبیتو(ع) مکتب له قران کریم په پیروۍ کې وايي:
په اصحابو کې داسې مؤمنان شته چې پاک خداي هغوي په قران کریم کې ستایلي او د بیعت شجره په باب يې فرمايلي دي:
لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمنینَ اذْ يُبَايِعُونَکَ تَحْتَ الشَجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلوبِهِم فَاَنزَلَ السَکِینَةَ عَلَیهِمْ وَ اَثابَهُم فَتْحاً قَرِیْباً.[1]
"خداي له هغو مؤمنانو، کله چې تر ونې لاندې يې ستا بیعت وکړ، راضي شو او خبر وو چې د هغوي په زړونو کې څه تېرېږي، له دې امله يې د هغوي پر

1 . سورة فتح ، **18** ايت

زړونو ډاډ او کراری نازل کړ او په نژدې راتلونکي کې يې ګټه (فتح) د هغوي اجر وګرځوه".

لکه څنګه چې ښکاره ده، دا ستاينه په بيعت شجره کې د حاضرو مؤمنانو ځانګړنه ده، او د عبدالله بن ابي او نورو په څېر حاضر منافقان پکې نه شاملېږي.[1]

د اهلبيتو(ع) مکتب همدغه راز له قران مجيده په پيروۍ سره، په اصحابو کې داسې منافقين ويني چې خداي په ګڼ شمېر ايتونو کې هغه سپک کړي دي، د لوي خداي د دې خبرې په څېر چې فرمايي:

"وَ ممَنْ حَولَكُم منَ الاَعْراب مُنافقُونَ وَ منْ اَهْلِ الْمَدينَة مَرَدُوا عَلي النفَاقِ لا تَعلَمَهُمْ نَحْنُ نَعْلَمَهم، سَنُعَذبَهُم مَرَتَيْنِ ثُم يُردُوْنَ إلي عَذابٍ عَظِيْمٍ"[2]

"هغه ځنې کسان چې د تا په شاو خوا کې دي، د عربو له کوچيانو، منافقان دي او د مدينې له

---

1 . په مغازي و اقدي او خطط مقريزي کې د بيعت شجره (بيعت رضوان) کيسې ته مراجعه وشي.

2 . سوره توبه **10** ايت.

اوسیدونکیو هم یوه ډله په نفاق سخته پابنده ده، ته (پیغمبر) هغوي نه پیژني خو مونږ هغو ښه پیژنو، ډیر ژر هغو دوه ځله سزا کوو، نو د ستر عذاب په لورې شړل کیږي".[1]

هو، په اصحابو کې داسې کسان وو چې خداي د خپل پیغمبر(ص) پر حریم د هغوي د تهمت او افک په هکله خبر ورکړی دی، له داسې وینا خداي ته پناه. او په اصحابو کې داسې کسان هم وو چې خداي پاک د هغوي په هکله فرمايي:

"وَ اِذَا رَأَوْ تِجَارَةً اَوْ لَهْواً انْفَضُوا اِلَيْها وَ تَرَكُوكَ قَائِماً"

---

1 . د نور سورې په **11** او **17** ایتونو کې د افک کیسې ته اشاره ده، چې د عائشې په بیزارۍ کې پر هغه تهمت چې پر هغې یې تړلې ؤ، پخپله د هغې په روایت، یا د غیر عائشه د روایت پر اساس له دغه تهمته د ماریه په بري کولو کې لکه څنګه چې د ام المؤمنین عایشه د حدیثونو (د عربې متن) په دوهم ټوک کې راغلي دي.

"کله چې تجارت یا فضولیات او لوبې ویني، تیت پرک شي او په هغو پسې ځي، او تا (پیغمبر) ولاړ په خپل حال پریږدي"[1]

دا پیښه هغه وخت وشوه چې پیغمبر(ص) په خپل جومات کې د قیام په حال کې د جمعې د لمانځه خطبه لوستله، په اصحابو کې داسې کسان وو چې غوښتل یې د خداي رسول په عقبه هر شي کې د تبوک[2] له غزا یا حجة الوداع د ستنیدا په وخت په پټه ووژني.[3]

1 . سوره جمعه **11** ایت.

2 . مسند احمد، پینځم ټوک **390** او **453** مخ، صحیح مسلم، اتم ټوک **122** او **123**مخونه، د منافقینو د صفت په باب کې، مجمع الزوائد، لومړی ټوک **110**مخ او شپږم ټوک **195**مخ، مغازي واقدي، دریم ټوک **1042**مخ، امتاع الاسماع مقریزي، **477**مخ، تفسیر درالمنثور، دریم ټوک **258** او **259**مخ، په تفسیر کې د توبې سورې د **74** ایت "هَمُّواْ بِمَا لَمْ يَنَالُواْ"

3 . د شیعیانو په حدیثونو کې راغلي دي، دا پیښه له وروستي حجه د پیغمبر(ص) د ستنیدا په د غدیر خم په خاطر د جحفه په ټاټوبي کې شوې وه، مراجعه وکړئ، بحارالانوار، **28** ټوک، **97**مخ، په **1392**هـ کې د تهران چاپ.

يقيناً له پيغمبر(ص) سره ملګرتيا او صحبت له هغه مبارک سره د وادۀ له شرافته غوره نه وی، ځکه چې د رسول ماندنيو مصاحبت د ملګرتيا او هم صحبتۍ تر ټولو لوړه درجه ده، په عين حال کې، متعال خداي هغوي مخاطب کړي او فرمايي:

يَا نساءَ النَبيِ مَن يَأت منْكُنَ بفَاحشَةٍ مُبَينَة يُضَاعَفْ لَها الْعذابُ ضعْفَيْنِ وَ كَانَ ذَلکَ عَلى اللّه يَسيْراً، وَ مَنْ يَقْنُت منْكُنَ للّه وَ رَسُوْله وَ تَعْمَل صَالحاً نُؤتها اَجرها مَرَتَيْنِ وَ اَعْتَدْنا لَها رِزقَاً كَرِيْماً، يَا نِساءَ النَبي لَسْتُنَ كَاَحَدٍ منَ النسَاء اَنِ التَقَيْتُنَ...[1]

"اې د پيغمبر(ص) ماندينو! که په تاسو کې هره يوه په ښکاره ګناه وکړي، عذاب به يې دوه چنده وي، اودا د خداي لپاره اسان کار دی، او په تاسو کې چې هره يوه د خداي او د هغه د رسول په وړاندې خاکساري وکړي او نيک عمل وکړي، اجر به دوه چنده ورکوو د هغوي لپاره مو نيک رزق چمتو کړی

1 . سوره احزاب، **30- 32** ايتونه.

دی، اې د پیغمبر(ص) ماندینو! تاسو د نورو ښځو په څیر نه یاست که چیرې پرهیزګاره واوسئ ..."

خداي پاک په هغوي کې د دوو تنو په هکله فرمایي: "انْ تَتُوبا الی الله فَقَدْ صَغتْ قُلُوبُکُما وَ انْ تَظَاهَرَا عَلَیْه فَانَ الله هُو مولاهُ و صالِحُ الْمؤمِنینَ وَ الْمَلئکةُ بعدَ ذلکَ ظَهِیْرا ً. الی قوله تعالی . مثلاَ للذیْنَ کَفَروا امْرَاةَ نُوحٍ و امْرأةَ لوط کانَتَا تحتَ عَبْدینِ منْ عبادنا صالحین فَخَانَتاهُما فَلَنْ یُغْنیا عَنْهُما من الله شَیْئاً و قیلَ ادْخُلِ النارَ معَ الداخلینْ، وَضَرَبَ اللهُ مثلاً للذینَ امَنوا امْراةَ فِرْعَوْنَ إذْ قَالَتْ رَبِ ابْنِ لِیْ عِنْدکَ بَیْتاً فی الْجَنَة ... و مَرْیَمَ ابْنَتَ عِمرَانَ ..."

"که تاسو دوه ښځې توبه وکړئ (ستاسو په ګټه ده) ځکه چې ستاسو زړونه له حقه غړیدلي او که د هغه (پیغمبر(ص)) پر ضد ملګري شئ، په تحقیق سره خداي، جبرایل او صالح مؤمنان یې ملګري او مرستندوي دي او تر هغو وروسته فرښتې یې ملاتړي، پاک خداي له هغو کسانو لپا ره چې کافر شول د نوح او لوط علیهما السلام د ښځو مثال راوړی

دی، هغه دواړه زمونږ د دوو صالحو بندګانو تر سرپرستۍ لاندې وې، خو له هغو دوو سره يې خيانت وکړ خو هغو دوو ملګرو په هيڅ شي له خدايه بې نيازه نه کړل او هغو دوو ته وويل شول چې له دوزخيانو سره يو ځاي اور ته داخلې شئ، او خداي د مؤمنانو لپاره د فرعون د ماندينې مثال راوړی دی کله چې وويل: پروردګاره! زما لپاره له ځان سره نيژدې په جنت کې يو کور جوړ کړه ... او همدغه راز د عمران لور بي بي مريم ...[1]

د خداي پيغمبر(ص) د قيامت په ورځ د ځينو اصحابو د حال په بيان کې فرمايي: "وَ انَهُ يُجاءُ منْ اُمَتِیْ، فَيُؤخَذُ بِهِمْ ذاتَ الشمالِ فَأَقُوْلُ يَا رَبِ أَصْحابی، فَيَقَالُ: اَنکَ لا تَدْرِی مَا اَحدَثُوا بَعدکَ، فأقُولُ کَما قالَ الْعَبْدُ الصالحْ: "وَ کُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيْداً مَا دُمْتُ فيْهِمْ فَلَمَا کُنْتَ انْتَ الرَقِيْبَ عَليْهم" فَيُقال: إنَ هَؤُلاءِ لَمْ يَزالُوا مُرتَدين على اَعْقابِهِمْ مُنْذْ فَارَقْتَهُمْ".

1 . سورة تحريم، **4**، **10** او **12** ايتونه.

"او د قیامت په ورځ به زما د امت یو شمېر وګړي ډګر ته راوستل، او د دوزخ په لور به بوتلل کیږي، زۀ به وایم: پروردګارا! زما اصحاب! ویل کیږي به: ته نه یې خبر چې ستا له تګه وروسته یې کوم بدعتونه وکړل، نو زه به هم هغوي ته هماغه وایم چې د خداي صالح بنده (د مریم زوي عیسی(ع)) وویل: زه تر هغه وخته پورې چې ستاسو په مینځ کې ووم، د هغوي له حاله خبر ووم خو کله چې دې د هغوي له منځه واخستم، ته پخپله د هغوې څارونکی وې،[1] نو وویل کیږي به: دغې ډلې چې کله ترې جلا شوی په پرله پسې له دینه مخ واړوۀ او خپل تېر وخت ته ستانه شول.[2]

په بل روایت کې راغلي دي:

---

1 . مائده سوره **117** ایت.

2 . بخاري، د مائدې سورې د "یا ایُها الرسُولُ بَلِغْ مَا اُنْزِلَ اِلیْکَ" په تفسیر کې او د انبیا سورې تفسیر، ترمذی: د قیامت صفت څپرکی، د حشر په شان کې د وارد شویو روایتونو څپرکی او د طه سورې تفسیر.

"لَيَرِدَنَ عَلیَ نَاسٍ مِنْ اصْحابِيْ الْحَوضَ حَتی عَرَفْتُهُمْ اخْتَلَجُوا دُونِیْ فأَقُولُ: اَصْحابِیْ! فَيَقُولُ: لا تَدْرِیْ ما اَحْدَثُوا بَعْدَکَ".

"زما يو شمېر اصحاب پر حوض کوثر ماته راولي، څو ويې پيژنم، بيا يې له ما جلا کوي، وايم، زما اصحاب! وايیک ته نه يې خبې ستا له تګه وروسته يې څه بدعتونه وکړل"[1]

په صحيح مسلم کې داسې راغلي دي:

"لَيَرِدَنَ عَلَی الْحوضِ رِجالٌ مِمَنْ صاحَبَنِیْ حَتَی اذا رَأَيْتُهُمْ رَفَعُوا الَیَ اخْتَلَجُودُونِیْ، فَلأَقولَنَ: أیْ رَبِ أصْحابی، فَلَيُقالَنَ لِی: إنَکَ لا تَدْرِی ما أحْدَثُوا بَعْدَکَ"

"زما ځينې اصحاب پر حوض کوثر زما په نيزد راولي چې خپلې خوا ته د هغوي راتګ وينم له ما يې جلا کوي، وايم: پروردګاره! زما اصحاب! ما ته ويل

1 . بخاري، د دعوت کتاب، باب فی الحوض، ابن ماجه، د مناسکو کتاب، **583**حديثږ مسند احمد، لومړی ټوک**453**مخ، دريم ټوک **28**مخ، پينځم ټوک **48** مخ.

کیږي: ته نه یې خبر ستا له تګه وروسته یې کوم بدعتونه وکړل.[1]

1 . صحیح مسلم، کتاب فضائل، باب اثبات حوض نبینا، حدیث**40**.

د مؤمن او منافق د پيژندنې ضابطه (قاعده)

لکه څنګه چې د خداي د رسول (ص) په اصحابو کې يو شمېر منافقان وو، چې له خدايه پرته بل چا نه پيژندل، له دې امله، پيغمبر(ص) فرمايلي دي: "علي نه خوښوي مګر مؤمن او هغه دښمن نه ګڼي مګر منافق".يعنې له مومنه پرته څوک له علی(ع) سره مينه نلري او له منافقه پرته يې څوک دښمني نه کوي، دا حديث امام علي(ع)[1]،

1 . حضرت علی (ع) د ابو طالب زوی په کعبه کې وزيږيدۀ، لکه څنګه چې حاکم په مستدرک (30 ټوک 483مخ) کې هغه روايت کړی دی او هم، مالکی په "الفصول المهمه"، مغازلی شافعی په مناقب کتاب کې او شبلنجی د نورالابصار په 69مخ. د هغوي زوکړه د 13عام الفيل د رجب د مياشتې په ديارلسمه نيټه وه. په 35 هجري کال کې مهاجرانو او انصارو له هغوي سره بيعت وکړو او په 40هجري کال د روژی د مياشتې په نولسمه نيټه ابن ملجم مرادي هغوي ژوبل کړل او هم د دې مياشتې په← ←يويشتمه

ام المؤمنين بي بي ام سلمه عليها السلام[1]،

نيته شهيد شول. د صحاحو ليكونكو **536** حديثونه له هغوي نقل کړي دي د هغوي د ژوند حال په الاستيعاب، اسد الغابه، الاصابه او جوامع السيره (**276**مخ)کتابونو کې موجود دی او د منافقانو په باره کې د هغوي حديثونه په صحيح مسلم(لومړی ټوک **61**مخ) صحيح ترمذي(**13**ټوک **177**مخ) سنن ابن ماجه يوولسم څيرکې په سريزې کې، سنن نسايي (**2**ټوک **271**مخ) د مؤمن او منافق د نخښو په باب کې، خصائص نسايي**38**مخ، مسند احمد (لومړی ټوک **84،95** او **128**مخونه) تاريخ بغداد(**2**ټوک **255**مخ، **8**ټوک **417**مخ، **16**ټوک **426**مخ) د ابونعيم حلية الاولياء (**4**ټوک **185**مخ) هغه وايي چې دا حديث صحيح دی او ټول پرې اتفاق لري، د ذهبي تاريخ الاسلام (**2**ټوک **198**مخ) تاريخ ابن کثير (**2**ټوک **354**مخ) او د هغوي د ژوند حال د الاستيعاب په **2**ټوک **461**مخ، اسد الغابه **4**ټوک **292**مخ، کنزل العمال **15**ټوک **105**مخ، رياض النضره **2**ټوک **284**مخ راغلی دی.

1 . ام المؤمنين "ام سلمه" هند چې د ابو اميه بن مغيره قرشي لور، د پيغمبر(ص) نه وړاندې د "ابوسلمه" ښځه وه، له خپل خاوند سره يې اسلام راوړ او سره يې حبشې ته هجرت وکړ او بيا يې مدينې ته، کله چې د هغې خاوند د احد په جنګ کې ژوبل شو او د هجرت په دريم کال شهيد شو، نو پيغمبر(ص) هغې←

→سره واده وکړ. ام سلمه د امام حسين عليه السلام له شهادته

عبدالله بن عباس رضي الله تعالی عنه[1]، او حضرت ابوذر غفاري رضی الله عنه[2]،

وروسته په 60هجري کال کې په حق ورسیده، د صحاحو لیکوالانو د هغې نه 378حدیثونه نقل کړي دي. د هغې او د هغې د اول میړه د ژوند د حالاتو نه پوره خبریدو لپاره دې کتابونو ته مراجعه وکړئ: اسد الغابه، جوامع السیره276مخ، تقریب التهذیب 2ټوک 617مخ. د منافقینو له حقله د هغې حدیث په صحیح ترمذي 13ټوک 168مخ، مسند احمد 6ټوک292مخ، الاستیعاب 2ټوک 460مخ، له مختلفو لارو نقل شوې، او په تاریخ ابن کثیر 7ټوک 354مخ، کنزالعمال6ټوک 158مخ لومړی چاپ کې راغلی دی.

1 . عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب د پیغمبر(ص) د ترۀ زوی، له هجرته درې کاله وړاندې وزیږیداو په 68هجري کال کې په طائف کې وفات شو. د صحاحو لیکوالانو 1660 حدیثونه له هغوي نقل کړي دي. د هغه د ژوند حال په اسد الغابه، الاصابه او جوامع السیره 276 مخ باندې راغلی دی.

2 . ابوذر، جندب یا برید بن جناده، چې اسلام ډیر ومخکې قبول کړې او هجرت یې کړې، د جنګ بدر نه وروسته د خدای رسول(ص) سره په هر یو جنګ کې شریک ؤ. په 32 هجري کال د ربذې په دشته کې د تبعید په حال کې وفات شو. د صحاحو← ← لیکوالانو له هغه نه 281 حدیثونه نقل کړي دي. د هغه د ژوند

انس بن مالک[1] او عمران بن حصین[2] ټولو روایت کړی او د پیغمبر(ص) په زمانه کې خپور شوی او مشهور وو.

حال په تقریب 2ټوک 420مخ، جوامع السیرة 277مخ، او عبدالله بن سبا کتاب په دویم ټوک کې راغلی دی.

1 . د انس بن مالک په حقله ویلې شي چې لس کاله د پیغمبر(ص) خادم ؤ، لاسونه به یې تر سنګلو د سپین والي(یو مرض) په وجه په یوې پټې پټول. او دا مرض یې د هغه خیرو په وجه چې علی(ع) دهٔ ته کړی وی ځکه د غدیر د حدیث انکار یې کړی ؤ، نو علی(ع) له خدایه وغوښتل چې یو بیلګه سپین والې پر هغه ولګوي چې په عمامې(پټکي) نه پټیګي. د دې کیسې لنډ بیان په الاعلاق النفیسه کتاب کې په 122مخ راغلی دی. او په تفصیل سره د نهج البلاغې د شرح د 2ټوک په 388مخ موجود دی. هغه له90 هجري وروسته په بصره کې وفات شو. د صحاحو لیکوالانو له هغه نه 2286حدیثونه نقل کړي دي، د هغه د ژوند لیک په اسد الغابه، تقریب التهذیب او جوامع السیرة 276مخ کې راغلی دی. د منافقانو په حقله د هغه روایت د کنزل العمال د لومړي چاپ د 7ټوک په 140مخ کې راغلی دی.

2 . ابونجید ، عمران بن حصین خزاعی کعبی، عمران بن حصین خزاعی کعبی، د خیبر د فتح په کال کې مسلمان شو او د

ابوذر وايي: مونږ به منافقان نه پيژندو مګر داسې چې خداي او رسول نه به يې انکار وکړله واجب لمانځو څخه به يې مخ واړوه، او له علی(ع) سره به دښمني کوله.[1]

ابو سعيد خذري وايي: مونږ (انصارو) به د پيغمبر(ص) په زمانه کې منافقان د علی سره په بغض او کينه باندې پيژندل.[2]

پيغمبر(ص) ملګرې شو، په کوفه کې يې قضاوت کاوه او په 52کال کې له دنيا لاړ. د صحاحو ليکوالانو له هغه 180← ← حديثونه نقل کړي دي. او د منافقانو په حقله د هغه روايتونه د کنزل العمال په 7ټوک 140مخ لومړې چاپ، د هغه د ژوند حال د تقريب التهذيب په 2ټوک 72مخ، او جوامع السيره 277مخ راغلی دی.

1 . مستدرک الصحيحين 3ټوک 129مخ او کنزل العمال 15ټوک 91مخ.

2 . ابو سعيد بن مالک بن سنان خزرجي جذري، د خندق او د هغې نه وروستو غزاګانو کې يې شرکت وکړ. په 63 يا 64يا 65 کال کې په مدينې کې وفات شو. او ځينو 74 کال نقل کړی دی. د صحاحو ليکوالانو له هغه 1170حديثونه نقل کړي دي د← ←

عبدالله بن عباس وايي: مونږ به د پيغمبر(ص) په زمانه کې منافقان د علی سره په بغض او کينه باندې پيژندل.[1]

جابر بن عبدالله انصاري وايي: مونږ منافقان يوازې په دې پيژندل چې له علی(ع) سره به يې دښمني درلوده.[2]

هغه د ژوند حال په اسدالغابه 2ټوک 298مخ، تقريب التهذيب 1ټوک 289مخ او جوامع السيره 276مخ باندې راغلی دی. د منافقانو په حقله د هغه حديثونه د ترمذي په 13ټوک 167مخ، حلية الاولياء ابونعيم 6توک 284مخ باندې راغلي دي.

1 . تاريخ بغداد 3ټوک 153مخ.

2 . جابر بن عبد الله عمرړ انصاری، پخپله صحابي دی او د صحابي زوې دی د عقبې په بيغت کې له خپل پلار سره موجود ؤ او د 17 جنګونو کې د پيغمبر(ص) سره شرکت کړې ؤ، د صفين په جنګ کې هم د علي(ع) سره ؤ د 70هجري کال نه وروسته په مدينه کې وفات شو. د صحاحو ليکوالانو له هغه 1540حديثونه نقل کړي دي. د هغه د ژوند حال د اسدالغابه په لومړي ټوک 256 او 257مخ، تقريب التهذيب په لومړې ټوک 122مخ او د جامعه السيره په 276مخ راغلی دی.د منافقانو← ← په حقله د هغه

دې روایتونو ته په پام او د رسول الله (ص) خبرو ته په پام سره چې د علی(ع) په باره کې فرمایي: "أَللَهُمَ والِ مَنْ والاهُ و عادِ مَنْ عاداهُ؛ خدایه! د علی(ع) مینه والو سره مینه ولرې او د هغه دښمنانو سره دښمني وکړې."[1]

دې ټولو روایتونو ته پام سره د اهلبیتو(ع) د مکتب لارویان د دینی مطلبونو او علمونو په راخستلو کې له هغې اصحابو چې د علی (ع) سره یې

روایت د الاستیعاب په **2**ټوک **462**مخ،تاریخ ذهبي **2**ټوک **198**مخ او مجمع الزوائد **9**ټوک **133**مخ راغلی دی.

1 . صحیح ترمذي **13**ټوک **165**مخ د مناقب علی(ع) په باب کې. سنن ابن ماجه د علی(ع) د فضیلت په باب کې **116**حدیث. خصائص نسائي **4** او **30**مخ، مسند احمد **1**ټوک **84**، **88**، **118**، **119**، **152** او **330**مخونه او څلورم ټوک **281**، **368**، **370** او **372**مخونه او پینځم ټوک **307**، **347**، **350**، **358**، **361**، **366**، **419**، **568** مخونه، مستدرک صحیحین دوم ټوک **129**مخ او **3**ټوک **9**مخ، ریاض النضرة دویم ټوک **222-225**مخ، تاریخ بغداد **7**ټوک **377**مخ او **8**ټوک **290**مخ او **12**ټوک **343**مخ او نور ډیر مصدرونه.

دښمني کړی ده إحتياط کوي. ځکه چې کيدی شي دا
صحابي له هغې منافقينو وي چې بې له خدايه يې بل
څوک نه پيژني.

WWW.AL-SHIA.ORG